

Ewa Puchała

Raport z realizacji pilotażowych szkoleń „Budowanie strategii pracy z dzieckiem przejawiającym zaburzenia zachowania w środowisku szkolnym i rodzinnym”

Raport z realizacji pilotażowych szkoleń

„Budowanie strategii pracy z dzieckiem przejawiającym zaburzenia zachowania w środowisku szkolnym i rodzinnym”

W dniach 22-25 czerwca 2010r. w Ośrodku Szkoleniowym w Sulejówku odbył się 28-godzinny kurs doskonalący nt. „Budowanie strategii pracy z dzieckiem przejawiającym zaburzenia zachowania w środowisku szkolnym i rodzinnym”. **Organizatorem była Pracownia Specjalnych Potrzeb Edukacyjnych ORE.** Szkolenie miało na celu rozwijanie kompetencji kadr pedagogicznych w zakresie pracy z dzieckiem przejawiającym zaburzenia zachowania, jak również doskonalenie umiejętności współpracy specjalistów (psychologa, pedagoga z poradni psychologiczno-pedagogicznej lub ośrodka doskonalenia nauczycieli) ze środowiskiem szkolnym. W szkoleniu uczestniczyło 20 osób, byli to psychologowie i pedagodzy zatrudnieni w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych i ośrodkach doskonalenia nauczycieli, z województw: lubelskiego (2 osoby), łódzkiego (2 osoby), mazowieckiego (1 osoba), opolskiego (1 osoba), podkarpackiego (2 osoby), podlaskiego (2 osoby), pomorskiego (2 osoby), śląskiego (2 osoby), świętokrzyskiego (2 osoby), warmińsko-mazurskiego (2 osoby) i wielkopolskiego (2 osoby).

Uczestnicy szkolenia poznali konkretne metody diagnozy sytuacji dziecka i zasady konstruowania dla niego strategii korygujących. Każdy z uczestników zobowiązał się do przeprowadzenia 2 szkoleń dla nauczycieli i nadstania do ORE sprawozdania (szablony sprawozdań zostały przekazane uczestnikom kursu). Doskonalenie nauczycieli miało formę szkoleń dla rad pedagogicznych lub warsztatów.

Sprawozdanie z przeprowadzonych szkoleń rad pedagogicznych

Szkolenia dla rad pedagogicznych realizowano w okresie od 4 października do 24 listopada 2010 r. Zrealizowano 22 szkolenia, w których uczestniczyło 550 nauczycieli.

Szkolenia trwały od 2 do 5 godzin dydaktycznych.

Wszystkie szkolenia przeprowadzono w ramach pensum etatowego realizatorów, bez dodatkowego finansowania.

1. Organizacja szkoleń

Najwięcej szkoleń zrealizowanych zostało na zaproszenie rad pedagogicznych (oferta szkoleniowa ośrodka doskonalenia nauczycieli lub poradni psychologiczno-pedagogicznej). Cztery szkolenia zostały zorganizowane w wyniku inicjatywy psychologów, zatrudnionych w pełnym wymiarze czasu pracy w poradni psychologiczno-pedagogicznej i na część etatu – w szkołach. Panie psycholog zaproponowały szkolenie dyrektorom „swoich” szkół. Jedno szkolenie zorganizowano na zaproszenie dyrektora szkoły, do której uczęszczał uczeń z zaburzeniami zachowania. Prowadząca szkolenie psycholog była wcześniej proszona o konsultacje w sprawie tego właśnie ucznia. Po ukończeniu zorganizowanego przez ORE kursu przedstawiła wychowawczynie dziecka metodę budowania strategii i zaproponowała szkolenie dla nauczycieli. Wychowawczynie poinformowała o takiej możliwości dyrektora szkoły – i w efekcie tych działań cała rada pedagogiczna szkoły wzięła udział w szkoleniu.

Kilku realizatorów podjęło działania mające na celu promowanie metody budowania strategii w lokalnym środowisku. Działania te polegały na: prezentowaniu metody w szkołach, prezentowaniu metody na konferencji dla pedagogów i psychologów szkolnych oraz podczas seminarium dla pracowników poradni psychologiczno-pedagogicznych.

Efektom działań promujących metodę były prośby o przeprowadzenie szkoleń składane przez konkretne rady pedagogiczne.

2. Charakterystyka uczestników

Największa liczba nauczycieli biorących udział w szkoleniu to nauczyciele szkół podstawowych (9). W 6 szkoleniach uczestniczyli nauczyciele-wychowawcy z ośrodków szkolno-wychowawczych, w 3 - nauczyciele gimnazjów, w 2 - nauczyciele zespołów szkół składających się ze szkoły podstawowej i gimnazjum, w 2 - nauczyciele szkół ponadgimnazjalnych.

W zdecydowanej większości szkoleń uczestniczył dyrektor z grupą nauczycieli (ze szkoły lub ośrodka szkolno-wychowawczego) poszukujących pomocy w pracy z dziećmi przejawiającymi trudne zachowania. W pojedynczych szkoleniach uczestniczyli: nauczyciele - wychowawcy klas, wychowawcy świetlicy oraz psycholog i pedagog szkolny; rada pedagogiczna całej szkoły; nauczyciele uczący w szkole, w której był uczeń przejawiający trudne zachowania, dyrektor, wychowawca świetlicy, sekretarka – czyli wszystkie osoby dorosłe tworzące szkolną społeczność.

3. W arkuszu sprawozdania znalazło się pytanie dotyczące współpracy poradni psychologiczno-pedagogicznych i ośrodków doskonalenia nauczycieli: „Czy, jeśli tak – jakie, działania były podejmowane we współpracy poradni psychologiczno-pedagogicznych i ośrodków doskonalenia nauczycieli?”. Ze sprawozdań wynika, iż w dwóch przypadkach „szkolenia były omawiane z pracownikiem poradni i konsultantem z ośrodka doskonalenia nauczycieli”.

4. Wyniki ewaluacji.

Zbiorcze wyniki ewaluacji zawarto w tabeli.

pytanie	skala ocen 1-6
Czy szkolenie dostarczyło Pani/u wiedzy teoretycznej pozwalającej na wykorzystanie metody w procesie wychowawczym	średnia ocen 5,37
Czy zdobyta wiedza i umiejętności będą przydatne w realizacji zadań wychowawczych	średnia ocen 5,53
Czy szkolenie dostarczyło umiejętności praktycznych pozwalających na korzystanie z nich podczas zajęć szkolnych	średnia ocen 5,44

Najczęściej występujące uwagi nauczycieli:

- treści prezentowane na szkoleniu będą przydatne w pracy w szkole,
- należy organizować następne formy doskonalenia o podobnej tematyce,
- szkolenie wyprzedza rozporządzenia dot. zmian w organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w szkołach,
- w szkoleniu nic nie dodawać ani nie ujmować,
- szkolenie jest dużą pomocą dla nauczycieli, którzy niebawem będą tworzyć plany i programy dla uczniów,

- więcej treści praktycznych, a mniej teorii.
Jakie inne formy doskonalenia powinny być organizowane według nauczycieli:
 - konstruowanie indywidualnych programów edukacyjno-terapeutycznych oraz planów działań wspierających,
 - wczesne wspomaganie rozwoju dziecka,
 - prawo w pracy nauczyciela,
 - trening zastępowania agresji.
- We wnioskach i uwagach realizatorzy pisali, iż:
- metoda została dobrze przyjęta przez nauczycieli,
 - po przeprowadzonej prezentacji nauczyciele chcieli przepracować sytuacje trudnych, zaburzonych zachowań uczniów, z którymi borykają się w szkole,
 - tylko jedna rada pedagogiczna potraktowała szkolenie jako obowiązek, trzeba było motywowania nauczycieli do pracy nad budowaniem strategii.

Podsumowaniem przeprowadzonych szkoleń może być zacytowany poniżej fragment sprawozdania jednej z realizatorek:

Metoda przyjęta została z dużym zainteresowaniem ze strony nauczycieli, a szczególną uwagę zwrócili oni na analizę zaburzonego zachowania ucznia z perspektywy jego doświadczeń urazowych. Zrodziła się refleksja, iż oddziaływania wychowawców powinny być skoncentrowane nie tylko na samym zaburzonym zachowaniu, jego korygowaniu, czy też wyciąganiu konsekwencji wobec dziecka, ale przede wszystkim na kreowaniu sytuacji stwarzających uczniowi okazję do właściwych zachowań. Zdobycie nowych doświadczeń daje uczniowi większą szansę na zmianę swoich urazowych przekonań, a w efekcie wpływa również na zmianę jego zachowania.

Pojawiają się zgłoszenia ze szkół dotyczące szkolenia rad pedagogicznych w zakresie pracy z dziećmi przejawiającymi zaburzenia zachowania. Świadczyć to może więc o rosnącym zapotrzebowaniu na szkolenie nauczycieli w zakresie powyższej tematyki.

Sprawozdanie z przeprowadzonych warsztatów

Warsztaty dla nauczycieli realizowano w okresie od 7 lipca do 29 listopada 2011r. Zrealizowano 25 warsztatów w których uczestniczyło 394 nauczycieli. Warsztaty trwały: 4 godziny dydaktyczne (13 warsztatów), 5 godzin dydaktycznych (11 warsztatów) i 6 godzin dydaktycznych (1 warsztat).

Wszystkie warsztaty przeprowadzone zostały w ramach etatów realizatorów, bez dodatkowego finansowania.

1. Organizacja szkoleń

Najczęściej szkolenia organizowane były na zaproszenie rad pedagogicznych, które informację o szkoleniu znalazły w ofercie ośrodka doskonalenia nauczycieli (w 14 przypadkach). Cztery szkolenia zostały zorganizowane w efekcie wymienionych niżej działań promujących metodę, trzy – na zaproszenie rady pedagogicznej z pogotowia opiekuńczego. Jeden z realizatorów został zaproszony do przeprowadzenia modułu szkolenia dot. aspektów wychowawczych w ramach kursu „Rozwój i awans zawodowy nauczyciela kontraktowego” oraz „Rozwój zawodowy nauczyciela stażysty”, moduł pt. „Budowanie strategii pracy z dzieckiem przejawiającym zaburzenia zachowania w środowisku szkolnym i rodzinnym” (2 grupy dla nauczycieli kontraktowych oraz 1 dla stażystów). Jedno szkolenie

odbyło się na zaproszenie dyrektora specjalistycznej poradni psychologiczno-pedagogicznej doradztwa zawodowego.

Realizatorzy podejmowali działania promujące, które polegały na prezentacji metody:

- podczas szkolenia rady pedagogicznej z zakresu innej tematyki (najczęściej),
- w ośrodku doskonalenia dla nauczycieli kontraktowych (stażystów) z kilku powiatów, co skutkowało zaproszeniem do przeprowadzenia warsztatu jako modułu w szkoleniu,
- podczas dni otwartych ośrodka doskonalenia nauczycieli,
- na spotkaniach z psychologami i pedagogami z rejonu poradni psychologiczno-pedagogicznych,
- podczas spotkań z dyrektorami i nauczycielami oraz pracownikami poradni psychologiczno-pedagogicznej i poradni specjalistycznej,
- podczas spotkania grupy wsparcia dla pedagogów szkolnych,
- podczas spotkań z dyrektorami szkół i przedszkoli w gminie oraz z doradcami metodycznymi do spraw kształcenia specjalnego.

2. Charakterystyka uczestników

Typ szkoły/placówki z której rekrutowali się uczestnicy warsztatu:

- szkoła podstawowa (11),
- gimnazjum (6),
- ośrodek szkolno-wychowawczy (4),
- poradnia psychologiczno-pedagogiczna (3),
- pogotowie opiekuńcze (3),
- przedszkole (2),
- liceum,
- zespół szkół,
- szkoła podstawowa z oddziałami integracyjnymi,
- specjalistyczna poradni psychologiczno-pedagogicznej doradztwa zawodowego,
- szkoła zakładowa w zakładzie poprawczym i schronisku dla nieletnich

Typ szkół/placówek z których rekrutowali się uczestnicy warsztatów nie sumuje się do liczby przeprowadzonych warsztatów, ponieważ uczestnikami części grup warsztatowych byli nauczyciele różnych typów szkół i placówek (np. w warsztatach realizowanych w ramach kursu doskonalącego uczestniczyli nauczyciele i pedagodzy ze szkół podstawowych, gimnazjów, liceów, zespołów szkół, ośrodków szkolno-wychowawczych). W większości szkoleń uczestniczyli jednak nauczyciele z danego typu szkoły czy placówki. W dziesięciu szkoleniach uczestniczyli, poza nauczycielami, także psycholog i pedagog szkolny oraz dyrektor szkoły/poradni psychologiczno-pedagogicznej. W pięciu z nich poza nauczycielami, specjalistami i dyrektorem szkoły uczestniczył wychowawca świetlicy, w jednym także sekretarka szkoły, w jednym również pielęgniarka szkolna i rodzic dziecka.

3. W zakresie współpracy poradni psychologiczno-pedagogicznych i ośrodków doskonalenia nauczycieli zorganizowano seminarium nauczycieli nt. „Współpraca poradni psychologiczno-pedagogicznych i ośrodków doskonalenia nauczycieli na rzecz wsparcia szkół w pracy z uczniami potrzebującymi pomocy psychologiczno-pedagogicznej” – 10 godzin (24 osoby). Celem seminarium było wypracowanie strategii współpracy i jej popularyzacja.

Refleksje, wnioski, uwagi od prowadzących szkolenie

Specjaliści przyjęli zajęcia z ciekawością i spokojem. Nakreślili zadania dla siebie i podmiotów które reprezentowali, we wspomaganiu szkół, w realizacji pomocy dziecku z zaburzonym zachowaniem. Zdecydowali o popularyzowaniu strategii w środowiskach szkolnych.

4. Wyniki ewaluacji

Zbiorcze wyniki ewaluacji ilustruje poniższa tabela.

Pytanie	Skala ocen 1-6
Czy szkolenie dostarczyło Pani/u wiedzy teoretycznej pozwalającej na wykorzystanie jej w procesie wychowawczym	Średnia ocena 4,9
Czy szkolenie dostarczyło Pani/u umiejętności praktycznych pozwalających na wykorzystanie metody w pracy z dzieckiem o zaburzonym zachowaniu	Średnia ocena 4,2
Czy zdobyta wiedza i umiejętności będą przydatne w realizacji zadań wychowawczych:	Średnia ocena 4,8

Najczęściej występujące uwagi nauczycieli:

- konkretna metoda pracy,
- program szkolenia zbudowany optymalnie i nie trzeba nic dodawać, ani ujmować,
- dużą wartością jest forma warsztatowa,
- zwiększyć liczbę godzin szkolenia, by był czas na analizę przypadków,
- tego typu szkolenia powinny być dla nauczycieli obowiązkowe,
- docenienie wagi pracy zespołowej nad problemem dziecka,
- ważność precyzyjnych ustaleń dot. pracy zespołowej nad przypadkiem dziecka,
- trudność nad precyzyjnym określeniem ustaleń dalszego oddziaływania na dziecko,
- praca zespołowa stanowi znaczne „odbarczenie” nauczycieli.

Biorąc pod uwagę wyniki ewaluacji można stwierdzić, że szkolenie było przydatne dla uczestników. Zostało pozytywnie ocenione zarówno w jego warstwie merytorycznej, jak i w zakresie organizacji oraz formy i metod pracy.

Uwagi realizatorów warsztatów:

- nauczyciele mają trudność w poszukiwaniu pozytywnych cech u dziecka z zaburzonym zachowaniem,
- nauczyciele mają trudność w precyzowaniu ustaleń, łatwiejsze są uogólnienia,
- nauczyciele mają trudność w precyzowaniu ustaleń, zapisywaniu ich w postaci konkretnych działań i planowaniu konkretnych działań,
- metoda zdobywa uznanie głównie w gronie nauczycieli pracujących z dziećmi młodszymi. Nauczyciele szkół gimnazjalnych nie są tak optymistycznie nastawieni do tej metody,

- nauczyciele stażyści i nauczyciele kontraktowi uczestniczący w szkoleniu w ramach modułu kursu doskonalącego, byli bardzo zainteresowani treścią szkolenia, angażowali się w pracę,
- nauczyciele przedszkoli aktywnie uczestniczyli w warsztacie,
- przydatność metody w codziennej pracy nauczyciela i wychowawcy rozeszła się „pocztą pantoflową” wśród nauczycieli i dyrekcja ośrodka doskonalenia nauczycieli zdecydowała o umieszczeniu szkolenia w ofercie ośrodka doskonalenia nauczycieli,
- uczestnicy, którzy brali udział w zajęciach, promowali poznaną metodę i prosili o kolejne spotkania,
- metoda wspiera nauczycieli we wprowadzaniu zmian dotyczących nowej organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w szkołach.

Podsumowaniem przeprowadzonych szkoleń niech będą cytowane fragmenty sprawozdania realizatorów:

Uczestnicy szkolenia chętnie angażowali się w prace zespołu opracowując strategie oddziaływań wychowawczych. To, co było szczególnie cenne, to fakt, iż w szkoleniu uczestniczyli wszyscy nauczyciele pracujący w szkole, dyrektor szkoły, sekretarka szkoły, wychowawczynie świetlicy. Ich spostrzeżenia dotyczące uczniów były czasami zaskoczeniem dla wychowawców, pozwalały inaczej spojrzeć na dziecko. Wnosiły konstruktywny rys w postrzeganie zachowań i przyczyn reagowania uczniów. Dawały nadzieję, że w tych chłopcach jest dobro i umiejętność reagowania w konstruktywny sposób.

Część warsztatowa dała nauczycielom możliwość zdiagnozowania ucznia w kontekście jego doświadczeń oraz różnych oddziaływań otoczenia, w którym funkcjonuje. Takie zrozumienie problematyki zaburzonych zachowań uczniów daje szansę na efektywne zastosowanie powyższej metody w praktyce.

Istotnym zagadnieniem okazało się również zwrócenie uwagi na obszary kompetencji specjalistów i nauczycieli. Jest to szczególnie ważne, uwagę ze względu na konieczność oddziaływań systemowych oraz organizowanych na zasadzie współpracy różnych osób zmierzających do korygowania zaburzonych zachowań poszczególnych uczniów.

Można powiedzieć, że metoda rozwija kompetencje nauczycieli poprzez codzienną praktykę. Nauczyciele zauważyli, że droga, która służy pomocą dziecku jest dobra, bo przynosi korzyści wychowawcze. Dla wielu nauczycieli była to ogromna nowość. Podczas spotkań niekiedy słyszałam informację „myśmy już wszystko przerobimy”, ale po mojej prezentacji w kilku przypadkach zmieniono zdanie. Zauważono, że metoda uczy analizowania problemu, planowania działań, konstruktywnego działania wychowawczego, rozwija kreatywność i pomysłowość nauczycieli. Dla mnie najważniejsze było to, by zrozumieli, że zaangażowanie wielu nauczycieli znających dziecko stwarza szansę na dobrze ukierunkowane i intensywne działania, a przełamanie stereotypów myślenia o dziecku otwiera na jego potrzeby i trudności. Przekazałam nauczycielom to, co jest bardzo ważne i istotne, a mianowicie: większa świadomość problemów zwiększa szansę, by szybciej dostrzec trudne sytuacje i zareagować na nie, by nie dopuścić do ich narastania.

Podsumowanie realizacji pilotażowych szkoleń

Odnosząc się do głównych celów realizowanego projektu warto podkreślić, iż:

- w zakresie wyposażenia nauczycieli w wiedzę i umiejętności potrzebne do pracy z uczniami przejawiającymi zaburzenia zachowania:
 - nauczyciele zwiększyli swoje kompetencje dotyczące rozpoznawania specjalnych potrzeb uczniów przejawiających zaburzenia zachowania. Uświadomili sobie konieczność rzetelnej diagnozy takiego ucznia w kontekście jego doświadczeń z przeszłości (doświadczenia urazowe) oraz rzetelnej analizy obecnych oddziaływań (służą korygowaniu zachowań lub pogłębiają dysfunkcję). Uświadomili sobie także, że ich działania powinny być skoncentrowane przede wszystkim na stwarzaniu sytuacji dających uczniowi okazję do właściwych zachowań, nie tylko na korygowaniu zachowań niewłaściwych lub wyciąganiu konsekwencji. Co daje szansę na skuteczne planowanie pomocy,
 - fakt, że w szkoleniach, poza nauczycielami, uczestniczyły inne osoby pracujące w szkołach (rodzic, pielęgniarka, sekretarka, wychowawca świetlicy, dyrektorzy) powodował, że ich spostrzeżenia dotyczące uczniów były dla nauczycieli czasami zaskakujące i pozwalały inaczej spojrzeć na dziecko. Przełamanie stereotypów w myśleniu o uczniach otwierało na ich potrzeby, pozwalało dostrzec mocne strony,
 - nauczyciele odkryli, że mają umiejętności psychologiczne, które mogą wykorzystać w codziennej pracy z uczniem z zaburzeniami zachowania,
 - nauczyciele poznali specjalną metodę (dla części nauczycieli było to „ogromna nowość”), która umożliwiła pracę z uczniem przejawiającym zaburzenia zachowania w sposób przynoszący wymierne korzyści w postaci skutecznej pomocy dziecku,
- w zakresie współdziałania szkoły, specjalistów i rodziców na rzecz pomocy dzieciom przejawiającym zaburzenia zachowania:
 - zwrócono uwagę na obszary kompetencji specjalistów i nauczycieli, co skutkowało zrozumieniem konieczności działań systemowych opartych na współpracy różnych osób zmierzających do korygowania zaburzonych zachowań poszczególnych uczniów,
 - zorganizowano seminarium dla pracowników poradni psychologiczno-pedagogicznych oraz ośrodków doskonalenia nauczycieli, którego celem było wypracowanie strategii współpracy tych instytucji na rzecz pomocy szkołom w pracy z uczniami przejawiającymi zaburzenia zachowania,
- w zakresie promowania systemu wsparcia oraz pomocy psychologiczno-pedagogicznej w szkole opartego na zespołach uczących się:
 - dzięki metodzie nauczyciele mają okazję uczyć się na problemach. Mają też okazję doskonalić swoją wiedzę i umiejętności w tematyce, która odpowiada ich potrzebom i zainteresowaniom.
 - metoda zwiększa kompetencje w rozpoznawaniu specjalnych potrzeb i planowaniu działań korygujących w realnej sytuacji, związanej z trudnościami konkretnych uczniów. Nauczyciele mają więc okazję uczyć się poprzez codzienną praktykę.

- doświadczenie pracy zespołowej z jednej strony skutkuje wnikliwszą, bardziej pełną analizą problemów uczniów, z drugiej – mniejszym obciążeniem nauczycieli, „odbarczeniem” ich z samotnego zmagania się, radzenia sobie z uczniami przejawiającymi zaburzenia zachowania (przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu nauczycieli).
- w zakresie zmian lokalnego systemu pomocy psychologiczno-pedagogicznej, by była ona dostępna w miejscu edukacji dziecka
 - specjaliści z poradni psychologiczno-pedagogicznych i ośrodków doskonalenia nauczycieli byli zapraszani przez nauczycieli do moderowania pracy zespołów,
 - nawiązane w trakcie warsztatu kontakty ze specjalistami z poradni psychologiczno-pedagogicznych i ośrodków doskonalenia nauczycieli skutkowały ustaleniami dotyczącymi długofalowej współpracy i pomocy w budowaniu strategii dla konkretnych uczniów.

Opracowała

Ewa Puchała

koordynator projektu „Uczeń z zaburzeniami zachowania w szkole”

OŚRODEK
ROZWOJU
EDUKACJI